

RELAȚII DE COMANDAMENT ROMÂNNO-GERMANE ȘI ROMÂNNO-SOVIETICE (1941-1945). ANALIZĂ COMPARATIVĂ

Alesandru DUȚU *

Toate cele trei mari războaie la care a participat România după făurirea statului național modern, în 1859, au fost războaie de coaliție duse alături sau împotriva celor mai mari puteri europene la acea vreme: războiul de independență (1877/1878) alături de Imperiul rus împotriva Imperiului otoman, primul război mondial (1916 - 1918) alături de Antanta împotriva Puterilor Centrale, al doilea război mondial (1941 - 1945), inițial alături de Germania împotriva Uniunii Sovietice (1941 - 1944), apoi alături de Uniunea Sovietică împotriva Germaniei (1944 - 1945), fostul aliat devenind adversar, iar fostul adversar aliat. Toate acestea ridică o serie de întrebări firești privind mobilurile participării românești la asemenea conflicte armate, misiunile primite de armatele române și felul în care au fost îndeplinite, esența relațiilor de comandament cu aliații – întotdeauna mai puternici – modul în care armata română a corespuns cerințelor războiului de coaliție, cauzele care au determinat schimbările de alianță.

Cea mai spectaculoasă răsturnare de alianțe a avut loc la 23 august 1944, când România a trecut de partea Națiunilor Unite, într-un context și moment în care interesele române și germane nu au mai coincis. Semnificativă în acest sens este aprecierea feldmareșalului german von Moltke, după care „în toate coalițiile, interesele aliaților coincid numai până la un anumit punct”.

Mobilurile angajării românești în al doilea război mondial

România s-a angajat în război, la 22 iunie 1941, în primul rând pentru refacerea integrității teritoriale grav afectată în vara și toamna anului 1940 prin rapturile teritoriale săvârșite de Uniunea Sovietică, Ungaria și Bulgaria (atunci țara a pierdut circa o treime din teritoriu și din populație: circa 100 000 kmp și 7 milioane de locuitori). Chiar și intrarea țării în sfera de influență a Reichului a avut loc din motive de supraviețuire. Întrebându-se dacă se putea vorbi de un interes al României față de o nouă ordine europeană promovată de Reich, Ion Gheorghe, fostul ambasador român la Berlin, afirma categoric: „Nicidecum. Opinia publică românească se ocupa

---

* Prof. univ dr., Universitatea „Spiru Haret”, București.

exclusiv de problemele române, mai ales de problemele redobândirii teritoriilor pierdute. Ideea unei noi ordini europene era atât de străină opiniei publice românești, încât nu putea vedea în ea o necesitate și cu atât mai puțin credea în succesul acestei încercări”.

Analizând noul context geo-strategic și situația României după masivele rășluri teritoriale la care fusese supusă țara în 1940, generalul Ion Antonescu era convins că refacerea integrității teritoriale a țării, principalul obiectiv al politicii sale, nu se putea realiza fără sprijin german. Prin urmare, în pofida tuturor nemulțumirilor apărute la diferite niveluri ale societății românești, a promovat, fără reținere, o politică de apropiere față de Germania – începută, de altfel, de regele Carol al II-lea, în vara anului 1940. La rândul său, Hitler, interesat de poziția strategică extrem de importantă pe care o deținea România în sud-estul Europei și de marile rezerve de petrol românesc, a garantat, la 30 august 1940 ceea ce mai rămânăsese din statul român, după ce contribuise din plin la rășluirea sa teritorială. Anticipând viitorul război cu sovieticii, înainte chiar ca Hitler să-l informeze despre aceasta, Ion Antonescu a declarat încă de la prima întâlnire cu Adolf Hitler (noiembrie 1940) că va pune la dispoziția Germaniei „toate forțele auxiliare politice, militare și sociale ale României”, că dorește să lupte activ împotriva sovieticilor „din prima zi” și că va face „totul pentru a îndeplini cu succes misiunile ce-i revin”.

În acest context, la 22 iunie 1941, atunci când Germania a atacat Uniunea Sovietică, „conducătorul” statului român și-a asumat singur responsabilitatea angajării țării în război și a cerut militarilor români, prin în celebrul ordin „Ostași, vă ordon: treceți Prutul!” să dezrobescă din „jugul roșu al bolșevismului pe frații noștri cotropiți” și să reîmplinească “în trupul țării glia străbună a Basarabilor și codrii voievodali al Bucovinei” .

Angajată, sau mai precis angajindu-se, în faza inițială, într-un război pe care nu l-a provocat, dar care i-a fost impus de brutalul ultimatum sovietic din iunie 1940, România nu a vizat țeluri anexioniste, de cotropire a unor teritorii care nu îi aparțineau. Scopul esențial al participării românești la conflagrație a fost total diferit de cel al Germaniei cu care se aliase, deși ambele țări doreau să și le înfăptuiască prin înfrângerea Uniunii Sovietice. Majoritatea românilor au văzur în participarea la război alături de Germania, cea mai mare putere militară a continentului la acea dată, posibilitatea reîntregirii granițelor rășluite în 1940.

În aceasta au constat și interesele particulare românești, care au diferit însă esențial de cele germane. Aceasta a făcut ca România să se simtă „în cadrul războiului german ca într-o enclavă”, după cum a apreciat generalul

Ion Gheorghe, care a mai precizat că „ea a nu s-a considerat niciodată cu adevărat angajată într-un război împotriva anglo-americanilor, fără a mai vorbi de celelate țări ca Franța, Belgia, Olanda, Norvegia, Grecia, Iugoslavia etc., față de care nimeni nu se considera a fi în război, nici de formă, nici prin esența lucrurilor”. Toate acestea explică, în concepția fostului ministru român la Belin (și nu numai) „uşurința cu care România s-a desprins mai târziu de angajamentul său față de Germania” (la 23 august 1944 – n.n.), după ce trupele sovietice ocupaseră Basarabia și partea de nord a Bucovinei, atunci când germanii nu și-au mai putut îndeplini promisiunile privind asigurarea integrității statale românești.

Interese naționale au determinat și trecerea României de partea Națiunilor Unite la 23 august 1944, după ce trupele sovietice pătrunseseră în martie același an pe teritoriul național, depășind Nistrul, și după ce declanșaseră (20 august 1944) puternica operație ofensivă „Iași-Chișinău” pătrunzând adânc spre „poarta” Focșanilor și spre cursul inferior al Prutului. În contextul în care Basarabia se afla deja sub ocupația trupelor sovietice și în care victoria sovietică în Basarabia și Moldova era clară, conducerea de la București trebuia să facă totul pentru asigurarea condițiilor privind eliberarea celeilalte provincii românești (Transilvania) ocupată în mare parte de Ungarie în 1940 și reintegrarea ei la România. Ca urmare, s-a impus trecerea de partea Națiunilor Unite, fapt solicitat expres și imperativ de cele trei mari puteri aliate (SUA, URSS și Marea Britanie) sub forma capitulării necondiționate.

Inexistența tratatelor de alianță bilaterale

În timpul celor patru ani de colaborare în cadrul Axei, diferența de putere dintre Germania și România și faptul că Ion Antonescu nu a insistat de la început în realizarea unor înțelegeri scrise care să cuprindă drepturile și obligațiile fiecărui partener (așa cum procedase I.I.C.Brătianu în perioada 1914-1916 cu conducerile statelor care formau Antanta) au făcut ca între cele două state să nu se încheie tratate sau convenții de alianță bilaterale. Atunci când Bucureștii au insistat (septembrie 1942), Berlinul a respins propunerea guvernului român de a încheia „o alianță autentică și amplă cu Reichul”. La precizarea lui Mihai Antonescu, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Străine, că relațiile cu Germania depășiseră stadiul prevederilor din tratatele multilaterale reprezentate de Pactul Tripartit și Pactul Antikomintern, la care România aderase la 23 noiembrie 1940, respectiv 25 noiembrie 1941, Joakim von Ribbentrop, ministrul de Externe al Germaniei, a răspuns că sângele vărsat împreună este

mai puternic decât toate pactele. Aceasta dovedea clar că germanii nu voiau să-și asume nici un fel de obligație la nivel de tratat bilateral cu românii. Nedispunând de mijloace care să determine acest lucru, conducerea statului român a acceptat tacit situația.

Asemănătoare a fost și situația de după 23 august 1944, când obiectivul principal al acțiunii politice și militare românești l-a reprezentat eliberarea părții de nord-vest a țării, ocupată de Ungaria prin dictatul de la Viena din 30 august 1940. După restabilirea graniței de vest a țării, la 25 octombrie 1944, cu un substanțial sprijin militar sovietic, România a participat în continuare la operațiile militare pe teritoriile Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei, așa cum făcuse și după trecerea Nistrului în timpul Campaniei din Est, în cadrul războiului de coaliție alături de Națiunile Unite și a obligațiilor asumate prin Convenția de armistițiu din 12 septembrie 1944.

De data acesta, propunerea făcută de delegația română la Moscova, cu prilejul semnării Convenției de armistițiu cu Națiunile Unite din 12 septembrie 1944, de a se elabora un protocol militar special, care să reglementeze cooperarea de arme româno-sovietică a fost respinsă în mod categoric de V.M.Molotov, comisarul Afacerilor Externe al Uniunii Sovietice, care a declarat că acest lucru va fi realizat ulterior la București, numai cu participarea reprezentanților români și sovietici. În acest context, Protocolul militar româno-sovietic, semnat la 26 octombrie 1944, sub presiunea Comisiei Aliate de Control (partea sovietică), a exprimat în primul rând punctul de vedere al Moscovei și a constituit documentul ce a legitimat procesul de destructurare a armatei române care nu participa la operațiile militare, în dezacord total cu prevederile Convenției de armistițiu, care a reprezentat mai mult un tratat de pace impus unui stat considerat învins în război, decât o convenție de cooperare reciproc avantajoasă cu o țară care adusesese deja importante avantaje strategice Națiunilor Unite.

Caracteristici ale relațiilor bilaterale

Inexistența unor tratate și convenții propriu-zise, care să reglementeze participarea românească la război, a făcut ca relațiile bilaterale să fie stabilite periodic, în timpul întâlnirilor la „vârf” între Adolf Hitler și Ion Antonescu și prin scrisori trimise unul altuia. După 23 august 1944, sovieticii și-au impus punctele de vedere, chiar la eșalon mai mic, fără să mai informeze cel puțin conducere statului român și a armatei.

Acest lucru a avut consecințe negative asupra relațiilor militare româno-germane și româno-sovietice, inclusiv asupra celor de comandament.

Dacă în plan diplomatic Ion Antonescu s-a bucurat de largi posibilități de manevră, întreținând relații externe atât cu statele Axei cât și cu statele neutre (Spania, Portugalia, Elveția, Suedia, Turcia, Vatican etc.), desfășurând chiar negocieri de pace separată cu Națiunile Unite în perioada 1943 - 1944, în plan militar, conducătorul statului român a trebuit să accepte ca armata română să acționeze în conformitate cu concepția germană, încadrată în dispozitivul de luptă german, fără a avea posibilități prea mari de manevră. În faza ofensivă a campaniei, atunci când s-au înregistrat, de regulă numai succese, lipsa convențiilor militare nu s-a resimțit prea mult. Consecințele negative au apărut însă în faza defensivă, în momente de criză militară, atunci când Germania, partenerul mai puternic, a acordat importanță, cu prioritate, satisfacerii propriilor interese.

În condițiile inexistenței unui tratat special româno-german, alianța cu Germania a supraviețuit atâta timp cât interesele comune au prevalat asupra celor particulare, care au ajuns, în final, să separe partenerii, la 23 august 1944, într-un context dramatic pentru România, în care peste 1 000 000 de militari sovietici pătrunseseră pe teritoriul național și în care Germania nu își mai putea respecta obligațiile, asumate chiar și verbal, de a asigura integritatea estică a României, pe Nistru. Bazându-se pe experiența germană și neavând nici o încredere în promisiunile rusești, Ion Antonescu a încercat, în timpul preliminarilor de armistițiu cu Națiunile Unite să obțină garanții scrise, care să asigure apărarea intereselor naționale în fața anticipatelor abuzuri sovietice și recunoșterea graniței estice a țării, pe Nistru. Decizia Alianților de a impune tuturor țărilor care luptau alături de Axă capitularea necondiționată a făcut ca demersurile conducătorului statului român și ale „opozității” să nu beneficieze de înțelegerea necesară.

De un tratament asemănător s-au bucurat și autoritățile statale și politice de după 23 august 1944 atunci când au decis trecerea României de partea Națiunilor Unite. De această dată situația României a fost mult mai gravă, noul aliat sovietic declanșând la scurt timp amplul procesul de schimbare a regimului politic din țară, în pofida declarațiilor făcute anterior.

În acest context, relațiile militare româno-germane și în special cele româno-sovietice, nu au fost idilice, deși nu au lipsit nici momentele de înțelegere. În final, s-a ajuns, practic, la impunerea supremației germane (acceptată de Ion Antonescu chiar dacă nu a recunoscut) și la hegemonia și dictatul sovietic, acceptate de noua conducere statală și politică românească, în speranța că situația avea să fie temporară. Cu toate acestea, analiza istorică obiectivă nu poate să nu releve diferențele radicale în ceea ce privește statutul juridic internațional al României în raporturile cu

Germania, care o excludea din categoria statelor ocupate, și în raporturile cu Uniunea Sovietică față de care țara s-a aflat, după semnarea Convenției de armistițiu din 12 septembrie 1944, sub un regim de ocupație, sancționat prin crearea Comisiei Aliate de Control a cărei parte sovietică a fost investită cu prerogative ce anulau chiar în multe privințe inițiativa și autoritatea guvernului român.

Inexistența unor tratate de alianță și a unor convenții militare care să constituie baza juridică a participării României la război alături de Wehrmacht și apoi alături de Armata Sovietică, a creat probleme atât în ceea ce privește acțiunea armatelor române pe front, cât și în relațiile politico-militare și economice la nivel statal sau cu Misiunea Militară Germană în România, cu Comisia Aliată de Control, precum și cu comandamentele germane sau sovietice.

Deși, în timpul Campaniei din Est subordonarea armatei române către eșaloane de comandament echivalente sau superioare germane se făcuse cu acordul (uneori verbal) al Înalțului comandament român, în Campania din Vest armatele române operative au fost subordonate, la 7 septembrie 1944, Frontului 2 ucrainean, fără să se precizeze modalitățile de cooperare în luptă, de asigurare materială etc. Convenția de armistițiu din 12 septembrie 1944, care a statuat încetarea stării de beligeranță dintre România și Națiunile Unite și participarea la războiul de coaliție „alături de Puterile Aliate împotriva Germaniei și Ungariei”, cu nu mai puțin de 12 divizii, a confirmat această subordonare, dar nu a consemnat dreptul noilor organisme aliante de a interveni în stabilirea cadrului general al armatei române sau pentru limitarea numărului de mari unități române, care nu participau nemijlocit la operații militare.

Natura relațiilor politice și militare cu Germania și în special cu Uniunea Sovietică, care și-au impus de la început punctele de vedere în majoritatea problemelor de importanță strategică și operativă, a influențat în mod hotărâtor și activitatea Marelui Cartier General (Marele Stat Major cum s-a numit în anumite perioade), diminuându-i atribuțiile de concepție și conducere a armatei române pe teatrele de acțiuni militare. Ca urmare, în cea mai mare parte a războiului, acesta nu a avut posibilitatea, în timpul Campaniei din Est, să conceapă în mod independent planuri de campanie și nici să conducă efectiv armatele române pe front decât în perioada de început a războiului, în zone și pe direcții limitate spațial, în sudul Basarabiei și în bălălia de la Odessa, între 22 iunie și 16 octombrie 1941, în fâșia Armatei 4, și atunci cu notabile sugestii și influențe germane. Singura perioadă în care Marele Stat Major a condus forțele armate române în mod

independent a fost între 23 august 1944, când România a trecut de partea Națiunilor Unite, și 7 septembrie 1944, când armata română operativă a fost subordonată Frontului 2 ucrainean.

Integrarea tot mai accentuată a marilor unități române în structurile de comandament germane și sovietice a anulat practic atributele de conducere strategică sau operațională ale Marelui Stat Major, care a rămas numai cu sarcini de organizare, dotare, instruire, aprovizionare etc., iar din septembrie 1944 și de execuție a ordinelor Comisiei Aliate de Control (partea sovietică) pentru unele probleme cu caracter militar. În pofida acestui fapt, pe frontul din est, șefii Marelui Cartier General român nu au ezitat să-și exprime poziția și punctele de vedere în ceea ce privește situația strategică și operativă în care erau puse să acționeze trupele române și să ceară îmbunătățirea condițiilor de luptă. În acest sens, generalul Ilie Șteflea, în special, dar și comandanții de armate și corpuri de armată au luat atitudine față de modul în care comandamentele germane și-au subordonat și au întrebuințat uneori marile unități române, arătând că se leza prestigiul comandanților români și se diminuea capacitatea de luptă a trupelor. Cu aceeași fermitate s-a acționat și pentru a se înlătura, sau cel puțin pentru a se limita, imixtiunile comandanților și ofițerilor de legătură germani în atribuțiile de comandă ale comandanților români.

O atitudine asemănătoare au avut-o și șefii Marelui Stat Major – generalii Gheorghe Mihail, Nicolae Rădescu și Constantin Sănătescu – după 23 august 1944 în relațiile cu comandamentele sovietice, chiar dacă intervențiile lor nu au avut întotdeauna rezultatele scontate. Cu toate acestea ei au protestat deseori verbal și în scris față de modul în care Înalțul comandament sovietic a înțeles să-și subordoneze și să trateze armata română, să aplice prevederile Convenției de armistițiu. Controlul exagerat la care au fost supuse comandamentele și trupele române, intervențiile brutale în actul de comandament, care au mers până la înlocuiri de comandanți și chiar la arestarea generalului Gheorghe Avramescu, comandantul Armatei 4 române, la 2 martie 1945, în plină campanie militară, și alți factori perturbatori au reprezentat argumente concrete și concludente ale necesității conducerii forțelor armate de către propriul comandament național, deziderat relevat deseori în epocă de numeroși comandanți români.

Orice analiză corectă, oricât ar fi de critică la adresa aliaților, nu poate înșă să nu recunoască importanta contribuție a acestora la realizarea, chiar și temporară, a unora din obiectivele naționale românești în timpul războiului. Din acest punct de vedere, așa cum Armata 11 germană construbuse, în 1941, la eliberarea Basarabiei și a părții de nord a Bucovinei și la anularea

temporară a raptului teritorial sovietic din iunie 1940, în toamna anului 1944 armatele sovietice ale Frontului 2 ucrainean (27, 40, 53 de arme întrunite, 6 de tancuri și 7 de gardă) au contribuit la eliberarea părții de nord-vest a României și la anularea raptului teritorial ungar din august 1940, săvârșit cu sprijinul Germaniei și Italiei. De asemenea ar fi greșit să se creadă că relațiile de comandament româno-germane și româno-sovietice au fost tot timpul tensionate, că în permanență aliații au urmărit să-și impună cu orice preț punctele de vedere, că propriile comandamente nu au făcut nici o greșală.

În ansamblul războiului însă, atât în cazul Germaniei, dar mai ales în cazul Uniunii Sovietice, s-a confirmat din nou practica supremației partenerului mai puternic, care a reușit să-și impună concepția de ducere a luptei, să exercite controlul asupra partenerului mai slab. S-a ajuns deseori la situația în care interesele românești au fost neglijate, ignorate și prejudiciate, producându-se nenumărate neînțelegeri, contradicții și chiar conflicte, soluționate de cele mai multe ori prin compromis datorită necesității satisfacerii intereselor reciproce. De cele mai multe ori compromisurile nu au avut afect pe termen lung, ele fiind simțite din plin, pe front, de către militari și nu numai.

Atunci însă când interesele au devenit ireconciliabile, s-a adevărat din nou aprecierea cunoscutului teoretician român Mircea Tomescu conform căreia „într-un război de coaliție în care există necunoașteri și suspiciune reciprocă, fiecare țară își rezervă posibilități de a face față față viitorului”. Așa a procedat și România la 23 august 1944 în cazul Germaniei și câteva decenii mai târziu în cazul Uniunii Sovietice, reușind în final să se desprindă de fiecare dată din alianța cu cele două puteri totalitare, care urmăreau să-și asigure, în primul rând, propriile lor interese.

Succint bilanț al participării românești la al doilea război mondial

Cu toate deficiențele intervenite în relațiile de comandament româno-germane și româno-sovietice, armata română a avut în ansamblul *Campaniei din Est*, între 22 iunie 1941 și 23 august 1944, o importantă contribuție în susținerea războiului la flancul de sud al frontului germano-sovietic, situându-se pe locul doi, după Germania, în ceea ce privește valoarea efortului militar. La operațiile militare au participat două armate române (3 și 4) cu 10 corpuri de armată (corpurile 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11 armată, Corpul de munte și Corpul de cavalerie), 35 de divizii (diviziile 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 21, 24, 35 infanterie, 1 gardă, 1 grănicer, 1 blindată, 1, 2, 3, 4 munte, 1, 5, 6, 7, 8, 9 cavalerie, 1 și 3 pază), două

brigăzi de fortificații (1 și 2), patru comandamente de munte (101, 102, 103 și 104) și un comandament de infanterie (110). Trupelor terestre li s-au adăugat forțele Aeronauticii și Marinei militare. Efectivele medii angajate în luptă au fost de 911 193 militari (27 480 ofițeri, 21 824 subofițeri și 861 889 trupă). Cu excepția perioadei octombrie - decembrie 1942, ponderea efectivelor aflate la est de Nistru, pe front, a fost inferioară celor rămase în țară. În noiembrie 1942, din totalul de 1 437 657 militari mobilizabili, la est de Nistru se aflau 463 395 (32 %), din care pe front 380 103 (165 512 în Cotul Donului, 82 183 în Stepa Kalmukă, 65 681 în Ucraina, la est de Bug) și 83 292 în Transnistria, cu misiune de pază, siguranță și ordine. În acel moment, în țară se aflau mobilizați 323 445 militari români (22 %). În pofida faptului că statisticile făcute în epocă oferă date diferite în legătură cu efectivele angajate și pierderile înregistrate în bătăliile angajate, se poate totuși aprecia estimativ că procentul pierderilor față de efective oscilează între 10 și 50 % (circa 23 % în bătălia de la Odessa, 10 % la nord de Marea de Azov, 24 % în Crimeea, 22 % la sud de Harkov, 17 % în Caucaz, 50 % în Cotul Donului și în Stepa Kalmukă).

Pe ansamblul războiului, după datele centralizatoare ale Marelui Stat Major român, armata română a pierdut în Campania din Est 624 740 militari (71 585 morți, 230 280 răniți și 297 821 dispăruți). În ceea ce privește pierderile materiale, o sinteză întocmită la 30 iunie 1944 de către Secția 4 a Marelui Stat Major pentru Cabinetul militar al mareșalului Ion Antonescu oferă următoarele cifre pentru armata de uscat: 348 579 arme cu baionetă, 11 590 pistoale - mitralieră, 5 049 mitraliere, 276 tunuri antiaeriene, 3 093 aruncătoare de mine, calibrele 50, 60, 81, 4 și 120 mm, 1855 tunuri însoțire și anticar, calibrele 37 - 47 mm, 261 tunuri, calibrele 50 - 75 mm, 881 tunuri de câmp și de munte, 73 tunuri lungi, 81 obuziere grele, 172 care de luptă, 639 autoturisme, 2 445 autocamioane, 909 motociclete etc. Acestor cantități impresionante de armament li se adaugă pierderile aviației, marinei militare, precum și cele înregistrate în timpul amplei ofensive sovietice pe frontul de la Iași-Chișinău, la 20 august 1944, care au fost considerabile.

Cu toate acestea, la 23 august 1944, România a pus la dispoziția Națiunilor Unite, în *Campania din Vest*, un potențial militar puternic în stare să facă față necesităților războiului, armata română fiind încadrată cu peste 1 100 000 de militari mobilizați, repartizați astfel pe categorii: 39 697 ofițeri (17 086 activi și 22 611 de rezervă), 50 913 subofițeri (36 100 activi și 14 813 de rezervă), 1 059 579 trupă (742 026 concentrați, 172 708 contingente active și 144 845 recruți), 11 148 elevi în școlile militare de ofițeri (1 890 activi și 9 258 de rezervă), 16 631 elevi în școlile militare de

subofițeri (5 840 activi și 10 791 de rezervă), precum și alte categorii de personal. Peste 700 000 de militari (63 %) din totalul efectivelor mobilizate se aflau încadrați în comandamente, mari unități, unități și formațiuni dislocate înapoia dispozitivului de luptă din Moldova. Raportate la parametri demografici ai României (circa 14 000 000 de locuitori), efectivele angajate în luptă după 23 august 1944 (538 536 militari) au situat țara la valorile cele mai ridicate ale statelor care constituiau coaliția antihitleristă.

După eliminarea prezenței militare germane de pe teritoriul aflat în zona de competență a guvernului român, până la 31 august 1944, apoi și a părții de nord-vest a României, ocupată de Ungaria în 1940, până la 25 octombrie 1944, armata română a continuat să-și îndeplinească obligațiile asumate, așa cum procedase și în iulie 1941, după eliberarea Basarabiei și a părții de nord a Bucovinei, participând la operațiile militare desfășurate pe teritoriile Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei, într-un spațiu european de maximă anvergură (pe direcția generală București - Budapesta - Viena - Praga), până la victoria finală din mai 1945.

Între cele mai importante avantaje strategice aduse Națiunilor Unite s-au situat: contribuția la prăbușirea defensivei germane la flancul sudic al frontului est european și la pulverizarea dispozitivului de luptă al Wehrmachtului în Peninsula Balcanică; deschiderea „Porții” Focșanilor și prin aceasta a „porților” Europei centrale (pe valea Dunării) și ale Europei de sud-est în calea înaintării armatelor sovietice, așa cum ceruseră insistent reprezentanții SUA și Marii Britanii înainte de 23 august 1944; realizarea într-un timp scurt a unei mari translații a frontului sud-est european, fără egal în istoria celui de-al doilea război mondial (între 200 și 700 km în numai 15 zile); modificarea importantă în balanța de forțe a celor două coaliții aflate în luptă prin punerea la dispoziția Națiunilor Unite a peste 1 100 000 de militari români mobilizați; impactul negativ asupra mașinii de război germane prin sistarea imediată a oricărei aprovizionări din România cu produse de bază pentru continuarea războiului (în special cu petrol și cereale); provocarea unui adevărat seism în sistemul politic dominat de Axă; contribuția militară continuă și eficientă până la sfârșitul războiului pe o direcție importantă de pătrundere spre centrul Europei; amplu efort economic, bazat exclusiv pe posibilitățile proprii ale țării și desfășurat concomitent cu îndeplinirea unor împovărătoare obligații asumate prin Convenția din 12 septembrie 1944.

Sugestivi pentru aprecierea locului important avut de armata română alături de Națiunile Unite, între 23 august 1944 și 12 mai 1945, la obținerea

victoriei finale asupra fascismului sunt și următorii indicatori: 1 700 km străbătuți prin lupte de la țărmul Mării Negre până în apropiere de Praga, într-un ritm de mediu de 6,5 km pe zi; înfrângerea trupelor germane și ungare în 20 de masive muntoase; forțarea a 12 cursuri mari de apă; cucerirea a 3 831 de localități, dintre care 53 de orașe; angajarea în luptă a 538 536 militari, din care au fost pierduți 169 822; pierderi provocate inamicului - 126 529 militari uciși sau luați prizonieri; efort economic de peste 1 200 000 000 dolari, valută 1938 .

Momentul mării victorii de la 9 mai 1945 a găsit armata română pe front, alături de Aliați, cu un număr de 16 divizii, superior celui stabilit prin Convenția de armistițiu din 12 septembrie 1944. Cu toate acestea, la Conferința de pace de la Paris din 1946, România a fost tratată ca un stat învins în război neprimind statului binemeritat de țară cobeligerantă. Ca urmare, Tratatul de pace încheiat cu Națiunile Unite și Asociate, la 10 februarie 1947, a înscris clauze teritoriale, politice, economice, militare și de altă natură necorespunzătoare, care au afectat evoluția ulterioară a poporului român.